

Egypt v literatuře před polovinou 19. století

Ukázkami z převážně tištěné literatury nabízí výstava představu o tom, co mohli vědět čtenáři v českých zemích o Egyptu: od vydání spisů antických autorů a biblických příběhů, oblíbených i v kramářských tiscích, přes cestopisy, zprávy z misí a naučné spisy z počátků egyptologie až po komiks. Inspirací výstavy byl objev hrobového komplexu s pilířovým dvorem princezny Šeretneby, dcery pravděpodobně panovníka Niuserrea, zveřejněný v roce 2012 pracovníky Českého egyptologického ústavu.

▲
Za vlády Niuserrea (asi 2402–2374 př. Kr.)
v Jižním Abusíru začalo vznikat velké pohřebiště.
Foto M. Bárta.

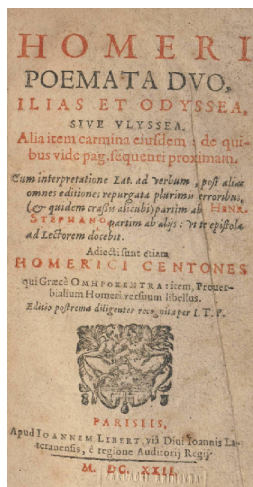
▲
Jižní část pohřebiště s kultovním dvorem
princezny Šeretneby. Foto M. Bárta.

4. 11. 2013 – 31. 3. 2014

vstupní prostor studovny Knihovny AV ČR, v. v. i., Národní 3, Praha I,
pondělí–pátek, 9–19 hod., vstup zdarma

Antické období – první písemná pojednání a zprávy

Antická literatura, reflektující silné kontakty se starověkým Egyptem, vzdáleným našim zemím jak geograficky, tak kulturním předstihem, přiblížila egyptské realie sečtělým čtenářům u nás již ve středověku rukopisnými opisy děl vybraných autorů. V produkci domácích tiskáren se však často tato díla neobjevovala, zájemci byli odkázáni na zahraničí.

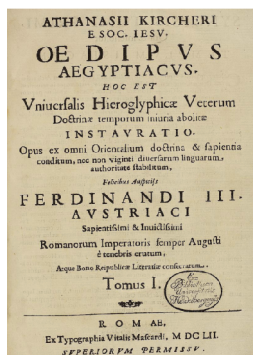

▶ Egyptem bloudil král Meneláos s Helenou v Homérově eposu *Odyssea*. Vydání v latině a řečtině (Paříž 1622) věnované Karlu st. ze Žerotína. Exemplář KNAV.

Dějiny řeckého historika Hérodota (5. stol. př. Kr.) popisují Egypt druhou knihou z devíti (německý překlad, Frankfurt n. Mohanem 1593). Exemplář KNAV.

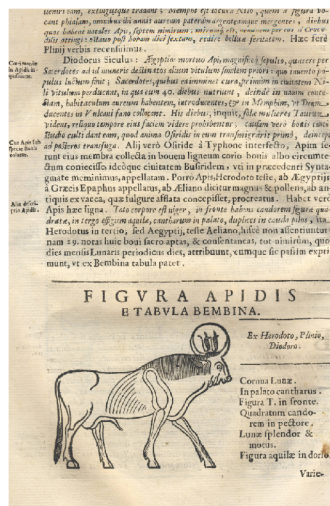
Novověké počátky egyptologie

▶ Kircherův nejnákladnější spis *Egyptský Oidipus (Oedipus Aegyptiacus)*, Řím 1652–1655, sazečem byl Zachariáš Aksamitek z Čech). Zdroj: internet.

Renesance se vrátila k autorům i životnímu stylu antiky a oživila také egyptská témata. Badatelé poznali i Hórapollónův spis *Hieroglyfika* (4. nebo 5. stol.), nalezený v roce 1419 a poté šířený knihtiskem.

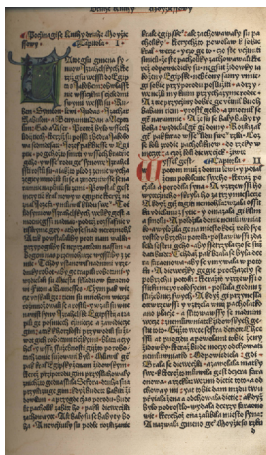
Do 19. století ovlivňoval názory na symbolický charakter egyptského písma. Všechna pojednání zastínil jezuitský polyhistor Athanasius Kircher (1602–1680), zakladatel novodobé egyptologie, autorita až do výsledků J.–F. Champolliona v 1. pol. 19. století.

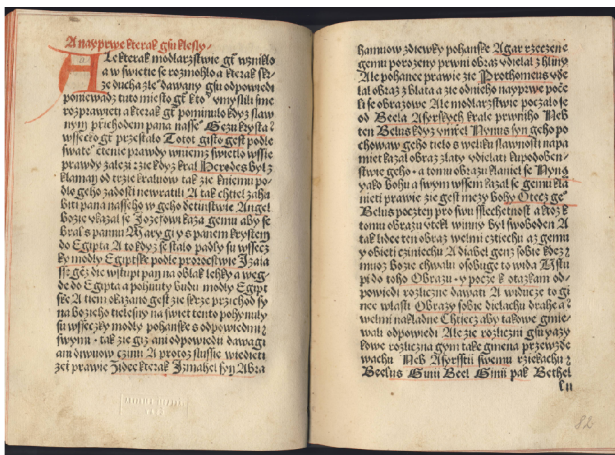
▶ Bůh Apis. Exemplář KNAV.

Egypt v knihách z českých a moravských tiskáren

Nejrozšířenější knihou přinášející první početnější informace o Egyptu byla od raného středověku bible.

↑ Tzv. Bible pražská, 1488. Začátek druhé knihy Mojžišovy. Exemplář KNAV.

↑ Podobně jako bible opíraly se i další nakladatelské a tiskařské počiny novověku ve vztahu k Egyptu o starověké písemnictví. Převyprávěním antických Homérových eposů upoutávala od samého začátku knihtisku tzv. Kronika trojanská (autor Quido de Columna, asi 1210–1287). Pražské vydání 1488, zmínka o modlářství v Egyptě. Exemplář KNAV

Knihstisk napomohl i k šíření zážitků cestovatelů. Prvním, kdo z Čech navštívil Egypt, byl básník Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic v letech 1490–1491. Jeden z nejznámějších českých cestopisů

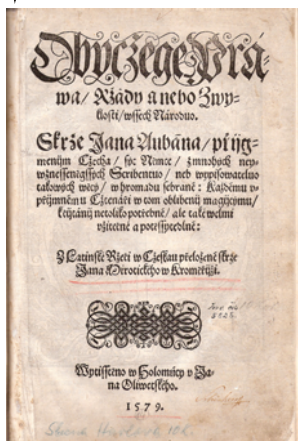

z doby před r. 1621, *Cestu z království Českého do Benátek, odtud do země Svaté, země Judské a dále do Egypta...* (Praha 1608), však napsal Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic (1564–1621).

◀ Veduta Káhiry a okolí z Harantova cestopisu. Knihovna Národního muzea v Praze.

Informace o světě, včetně Egypta, poskytovaly vzdělávací spisy. Jeden z nich sepsal německý autor Johann Boehme, považovaný za otce národopisu. *Obyčeje, práva, řády anebo zvyklosti všech národů* vyšly v Olomouci r. 1579. Začátek kapitoly o Egyptu. Knihovna Západočeského muzea v Plzni.

∇

△

(vpravo) J. Honter (asi 1498–1548), Němec ze Sedmihradska, je autorem atlasu, který pro naše školy r. 1595 upravil Martin Bacháček z Nauměřic. Severní Afrika (Mouřeninská země) s Egyptem. Exemplář KNAV.

Egypt a Blízký východ v kramářské písni

V době rozmachu kramářské písňové produkce (17.–19. století) byly oblasti Egypta a Blízkého východu pod nadvládou Osmanské říše. Nepřátelství mezi křesťany a muslimy, v písních tradičně označovaných pojmem „Turci“, averze vůči Židům a křesťanská víra spojená s úctou ke svatým místům na Předním východě nalezly odezvu v mnohých nábožensky zaměřených písních.

◀ Nová píseň o počátku světa zachycuje ve stručnosti všechny důležité starozákonné příběhy. Knihovna Národního muzea.

Nová píseň aneb Příběh, který se stal v Egyptské zemi – válka je vyličená v rozporu se skutečností jako pronásledování křesťanů Turky (termín Egyptané se neužíval), spojenectví Rakušanů s osmanským sultánem bylo zatajeno.

Poznání Egypta na přelomu 18. a 19. století

Vlna zájmu o starý Egypt i počátky moderní vědy o něm jsou spojeny s tažením Napoleona Bonaparta do Egypta v letech 1798–1801. Vojsko doprovázeli vědci, mezi nimi i D. V. Denon (1747–1825), autor knihy s vlastními kresbami *Voyage dans la Basse et la Haute Égypte* (Cesta do Dolního a Horního Egypta), která v Evropě rozpoutala téměř egyptománii.

Denon kreslil velice podrobně, často se zápisem vlastních dojmů. Někdy zachytil i sám sebe. Ruiny zobrazují Hierakonpolis (místo nejstarší objevené zoo – ovšem pro panovníkovo potěšení do věčného života). Vlevo kreslí D. V. Denon.

Tableau des Signes Hiéroglyphiques
des Cartons hiéroglyphiques de Démotique des anciens Égyptiens

Carton	Signes Démotiques	Signes Hiéroglyphiques
A	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
B	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
C	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
D	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
E	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
F	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
G	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
H	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
I	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
J	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
K	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
L	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
M	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
N	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
O	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
P	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
Q	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
R	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
S	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
T	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
U	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
V	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
W	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
X	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
Y	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ
Z	ⲁⲓⲛⲓ	ⲁⲓⲛⲓ

Rozluštěním hieroglyfů se proslavil J.–F. Champollion (1790–1832). Pracoval s nápisy na tzv. Rosettské desce, nalezené Francouzi. Champollionova tabulka hieroglyfů a démotického písma.

Egypt v komiksově detektivce

V 80. letech 19. století vytvořil C. M. Seyppel (1847–1913) z Düsseldorfu třídílné, satiricky pojaté příběhy ze starověkého Egypta, pravém považované za předchůdce nového žánru, komiksu. Autor se v trilogii sám představil jako dvorní malíř a básník krále Rampsinita ze 2. tisíciletí př. Kr.

Rampsinitos (Ramesse III.) se vzdal trůnu, správu země přebírá zeť Rupsippos. Vládne dobře, lid ho miluje. Na svět přichází potomek, ríše jásá. Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě.

Rampsinitos umírá, je balzamován, velmi truchlí i jeho zeť Rupsippos. Cenné papíry se na burze propadají!

Egypt ve sbírkách zámeckých knihoven

Frontispis a titulní strana
zedenářského zpěvníku *Gesangbuch
für Freymaurer*, vydal Georg
Heinrich Mahncke, Hamburk 1804.
Knihovna Národního muzea.

Ve více než třech stovkách
zámeckých knihoven se dochovalo
množství starých tisků s různě
věrohodnými informacemi o starém
i dobově současném Egyptě. Zvláštní
pozornost zasluhuje hermeticky
motivovaná egyptomanie vycházející
z novoplatónských proudů
renesance. Z nich čerpá i esoterně
orientované svobodné zednářství
18. století. Egyptizující motivy
pronikají i do zahradní zámecké
architektury, prezentované
v předlohových knihách a odborných
časopisech.

*Kleines Ideen- Magazin für
Gartenliebhaber*, Heft 4, Leipzig,
19. stol. Ukázka chladicího sklepa
v bizarním egyptizujícím stylu.
Knihovna v Klášterci nad Ohří.

Autoři výstavy:

PhDr. Anežka Baďurová, Mgr. Lenka Bártová, Knihovna Akademie věd ČR, Praha;
PhDr. Luboš Antonín (zámecké knihovny), Mgr. Iva Bydžovská, Michal Klacek, Knihovna
Národního muzea, Praha (kramářské písně);
prof. Mgr. Miroslav Bárta, Dr., Český egyptologický ústav
Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (současný výzkum v Egyptě)
Grafická úprava: Marina Krauhulcová, Knihovna Akademie věd ČR, Praha

Zvláštní poděkování

Knihovně Národního muzea v Praze,
Strahovské knihovně Královské kanonie premonstrátů v Praze,
knihovně Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě
a knihovně Západočeského muzea v Plzni.

www.knihoveda.cz/vystavy/egypt